

Υπάρχει ελπίς για μια καλύτερη Ευρωπαϊκή Ένωση

Αριστοτεχνική ανάλυση του καθηγητή Λουκά Τσοούκαλη σε επτά κεφάλαια

ΛΟΥΚΑΣ ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ
Υπερόσπασ της Ευρώπης: Μπορεί να σωθεί το ευρωπαϊκό εγχείρημα και με ποια μορφή;
 εκδ. Πανεπιστημίου, 2016, σελ. 335

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΛΟΥΡΗ***

Η Ευρώπη τραυματίστηκε σοβαρά από τη χρηματοοικονομική κρίση του 2007-08, που εξελίχθηκε σε κρίση κρέυος και μετά σε ύφεση (για τις χώρες της περιφέρειας) ή στασιμότητα (για τις χώρες του κέντρου). Οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Οι επιπτώσεις δεν ήταν μόνον οικονομικές αλλά και πολιτικές. Οι ανισότητες που δημιουργήθηκαν εξεθρέψαν έναν προσητάγγυρο (μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο) λαϊκισμό και ενίσχυσαν τα άκρα. Εκεί λοιπόν αποτύχει το ευρωπαϊκό εγχείρημα: Υπάρχει διέξοδος; Μπορεί κανείς να αρθρώσει σοβαρά επιχειρήματα υπέρ της Ευρώπης;

Αυτό ακριβώς κάνει ο Λουκάς Τσοούκαλης με μια αριστοτεχνική ανάλυση που εξελίσσεται σε επτά κεφάλαια, προσφέροντάς μας ένα εξαιρετικό, ελακρινές βιβλίο για να καταλάβουμε το παρόν και να σχεδιάσουμε το μέλλον. Αρχίζοντας από μια ιστορική αναδρομή των πρώτων επιτυχιών του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, προσπαθεί να διακρίνει τους παράγοντες που άρξισαν να το υπονομεύουν. Η γρήγορη επέκταση της Ένωσης (κυρίως προς τα ανατολικά) δεν είχε την κατάλληλη θεσμική προετοιμασία. Η επέλαση της παγκοσμιοποίησης και η ελλιπής διαχείριση των επιπτώσεών της διεύρυναν τις ανισότητες μεταξύ των χωρών αλλά και μέσα σε αυτές.

Η δημιουργία του ευρώ, προϊόντος μιας συμφωνίας των ελίτ αλλά κυρίως βαθύτερα κατανόηση από τους πολίτες, περιείχε την αντίφαση ενός νομίσματος κυρίως κράτος. Έτσι, όταν η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση πήρεση από την Αμερική στην Ευρώπη, σάρωσε τις πιο αδύναμες και εκτεθειμένες χώρες και ανέδειξε τα προβλήματα σχεδιασμού που υπήρχαν εξαρχής. Και πάνω σε όλα αυτά προστέθηκε και η προσφυγική κρίση.

Οι αντιδράσεις υπήρξαν αργές και ανεπαρκείς. Κυρίως κινήσεις τακτικές που βασίζονταν στον φόβο ενός «διαζυγίου» και στην τιμωρία των «αμαρτωλών». Η διάριση των χωρών της Ευρωζώνης σε πισιότερες και φερελιότερες και η υπογραφή προγραμματιών διάσωσης (με μόνη εναλλακτική ίσως τη χρεωκοπία) δημιούργησαν επιπλέον πιέσεις στους θεσμούς και στη δημοκρατική νομιμότητα. Στη συνέχεια, η εφαρμογή των προγραμμάτων με την επιβολή δημοσιονομικών περσιολών και στερητικών υποτίμησις οδήγησε σε ανεργία, ύφεση και μετανάστευση των πιο εκπαιδευμένων και διεθνώς ανταγωνιστιών εργαζομένων εκτός της περιφέρειας. Αυτό επιβάρυνε ακόμη περισσότερο την ύφεση και τον κατακερματισμό. Η ευρωευφορία αντικαταστάθηκε από ευρωαπιστοδοβα ακόμη και σε χώρες του πυρήνα.

Το κεφάλαιο που βρέθηκε πιο προκλητικό λόγω της ευθιότητας των εργατηρών και των απαντήσεων είναι το τέταρτο, που αφορά τις

δυσκολίες μιας νομισματιικής ένωσης όπου υπάρχει ένα υπερκεντρικό νόμισμα (το οποίο δεν υπάρχει δανεισιτάς ύστατης προσφυγιάς) αλλά οι τράπεζες παραμένουν εθνική ευθύνη. Ίσως γιατί πέραση τα κριότερα χρόνια της κρίσης (την περίοδο 2009-13 η Ελλάδα έλασε το ένα τέταρτο του ΑΕΠ της) στην κεντρική τράπεζα και έχω έντονα κοραγγμένα στη μνήμη μου την απέλπηση του σταδιακού αποκλεισμού της χώρας από τις αγορές και την ταυτόχρονη απόλυση του ενός τρίτου των καταθέσεων. Ήταν φανερό ότι οι αρχιτέκτονες της νομισματικής ένωσης δεν είχαν προβλέψει την περίπτωση τέτοιας κρίσης ούτε τα αντίστοιχα εργαλεία αντιμετώπισης της. Η σταδιακή δημιουργία της τραπεζικής ένωσης αλλά και ο δυναμικός ρόλος της ΕΚΤ, ειδικά από την περίοδο Ντόνκι, κλάψαν μεγάλο μέρος από αυτό το κενό πολιτικής στη συνέχεια.

Σίγουρα, όμως, το βαθύτερο και πιο δημοσιολογικό κεφάλαιο είναι το τελευταίο. Η Ευρώπη είδε το Brexit,

Ο συγγραφέας προτείνει ένα νέο σύμφωνο ή ιστορικό συμβιβασμό για βαθύτερη θεσμική και πολιτική ολοκλήρωση.

τον πολιτικό κατακερματισμό, την οικονομική ύφεση, την προκλητική ανεργία, τη γεωπολιτική αστάθεια στη γεσησιό της και πιο πρόσφατα την προσφυγική κρίση. Επιβίωση, αλλά η κατάσταση ως έχει δεν είναι μακροχρόνια διατηρήσιμη, λέει ο Τσοούκαλης, και συζητάει τις επιλογές που υπάρχουν.

Παραμένοντας προσσηλωμένος στην επιτυχία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, ο Τσοούκαλης προτείνει ένα νέο σύμφωνο ή έναν νέο ιστορικό συμβιβασμό για βαθύτερη θεσμική και πολιτική ολοκλήρωση. Προτείνει ένα ισχυρότερο κέντρο (με μεγαλύτερο προϋπολογισμό, κοινή πολιτική ανεργίας, κοινό φόρο στις χρηματοπιστωτιικές συναλλαγές κ.ά.) σε συνδυασμό με ένα διαφοροποιημένο μοντέλο περιφερειακής ολοκλήρωσης. Η Ευρώπη αποστέλει ένα επανοστατικό πολιτικό μήταμο κοινής διακρίσις της αλληλεξάρτησης και της κυριαρχίας και μπορεί να προσφέρει στους πολίτες της καλύτερες μέρες. Και, παρόλο που δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξος, πιστεύει ότι το παυνίδι δεν έχει χαθεί ακόμη.

* Η κ. Ελένη Λούρη είναι καθηγήτρια Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών πρώην υποδιευτιική της Τράπεζας της Ελλάδος.